

TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN GELENEKSEL BANKALAR VE KATILIM BANKALARININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI*

Dr. Öğretim Üyesi Utku ŞENDURUR**

Dr. Öğretim Üyesi Fatma TEMELLİ***

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Haziran 2018; 20(2); 330-346

ÖZ

330

Bu çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren geleneksel ve katılım bankalarının sosyal ve çevresel alanlarda faaliyet raporlarında yaptıkları açıklamalara bakılarak, sürdürülebilirlik puanları belirlenmiş, daha sonra çoklu regresyon analizi yardımıyla sürdürülebilirlik puanları ile belirlenen değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Ayrıca t-testi ile de, belirlenen değişkenlerin grupları ve ek olarak da bankaların türlerine göre bölümlenmiş grupları arası anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Çalışmada, kukla değişkenler olan sahiplik yapısı ve ülke menşei ile sürdürülebilirlik puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunamazken, regresyon sonuçlarına göre ise de, modele sadece sahiplik yapısı, kaldıraç oranı, likidite ve karlılık değişkenleri dahil edilebilmiştir. Çalışmanın t-testi sonuçlarına göre büyüklük, likidite, karlılık, yaş, çevre puanı ve sürdürülebilirlik puanları ile banka türleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik Raporlaması, Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar, Faaliyet Raporları, Regresyon, T-testi

JEL Sınıflandırması: C10, C31, G21, Q56

COMPARISON OF PARTICIPATION AND CONVENTIONAL BANKS WHICH ARE OPERATING IN TURKEY IN TERMS OF SUSTAINABILITY

ABSTRACT

In this study, by looking at the social and environmental explanations of conventional and participation banks which are operating in Turkey; sustainability scores had specified, after that with the help of multiple regression, the relationship between sustainability scores and identified variables are calculated. Besides, it is examined that if there is a significant difference between the groups of

*Bu çalışma 14. Uluslararası Muhasebe Konferansı’nda bildiri olarak sunulmuştur. Makale gönderim tarihi: 17.10.2017; kabul tarihi: 18.05.2018.

**Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, orcid.org/0000-0002-8303-4315, usendurur@agri.edu.tr

***Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, orcid.org/0000-0001-7436-5289, ftemelli@agri.edu.tr

determined variables and also the group of bank kinds with statistical methods as independent t-test. In this study, the relation between sustainability scores and dummy variables like country of origin and ownership structure are not significant. Also to the regression results, only the variables ownership structure, leverage ratio, liquidity and profitability could be included in the model. According to t-test results of the study, there has been seen that, there are significant differences between bank kinds and the variables like size, liquidity, profitability, age, environmental scores and sustainability scores.

Keywords: Sustainability Reporting, Participation Banks, Conventional Banks, Annual Reports, Regression, T-test

JEL Classification: C10, C31, G21, Q56

1. GİRİŞ

Günümüz rekabet koşullarında, işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için toplumun çıkarlarını da gözetmeleri gerekmektedir. Günümüzde işletmeler sadece karlılıkları ile değil, bunun yanında sosyal sorumluluk anlayışları ile de konumlandırılmaktadırlar. Birçok işletme, sürdürülebilirlik ve sorumluluğun, istikrarlı ekonomilerin önemli faktörleri haline geldiğini ve paydaşlar ile etkileşimli yönetimin, işletmelere güç, itibar ve rekabet üstünlüğü getireceğini fark etmiştir (Şenal ve Ateş 2012). Bu gelişmeler, işletmelerin faaliyetlerinin ekonomik sonuçlarını gösteren geleneksel raporlama sistemi yerine, işletmelerin faaliyetlerinin sosyal ve çevresel sonuçlarını da gösteren yeni bir raporlama sisteminin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Muhasebe standartlarında, işletmelerin sosyal sorumluluk ve çevresel faaliyetlerine ilişkin bilgilerini açıklaması zorunlu olmamasına rağmen işletmeler, kendi sosyal sorumluluk ve çevre faaliyetlerini, faaliyet raporlarında açıklamaya başlamışlardır. Paydaşlar için işletme faaliyetlerinin sonuçlarına ilişkin önemli bir bilgi kaynağı olarak görülen bu raporlar, finansal olmayan raporlama, sosyal ve çevresel raporlama, kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması ve *sürdürülebilirlik raporlaması* gibi değişik isimlerle anılmaktadır (Çalışkan 2012).

Günümüzde bankaların, çevresel faaliyetleri, üretim işletmelerine nazaran daha sınırlı olsa da, sosyal faaliyetlere çok önem vermeleri, büyük işletmeler olmaları ve daha geniş bir paydaş çevresine hitap etmelerinden dolayı sürdürülebilirlik raporlamasına daha çok önem verdikleri görülür. Çalışmada ülkemizde son yıllarda alternatif bir bankacılık modeli olarak öne çıkan, kar ve zarara katılma esasına göre çalışan ve faizsiz bankacılık olarak da bilinen katılım bankaları ile geleneksel bankalar, sürdürülebilirliğe verdikleri önem bakımından karşılaştırılacaktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Literatür ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde sürdürülebilirlik raporlaması ilgili 1980’li yılların başından günümüze kadar geçen sürede birçok araştırma yapıldığı belirlenmiştir. Bu araştırmaların bazıları içerik analizi, bazıları sürdürülebilirlik raporlaması ile işletmenin finansal performansı arasındaki ilişkiyi belirleme, bazıları da sürdürülebilirlik raporlaması ile bazı değişkenlerin bağlantısının olup olmadığını bulmaya yönelik araştırmalar olduğu görülmüştür. Katılım bankaları ile geleneksel bankaları sürdürülebilirlik bakımından karşılaştıran bir çalışmaya rastlanamamıştır. Katılım bankaları ile geleneksel bankaları karşılaştıran çalışmalar genellikle rasyo analizi yolu ile olmuştur. Literatürdeki araştırmalar kronolojik sıraya göre aşağıdaki gibidir;

2.1. Sürdürülebilirlik Raporlaması İle İlgili Çalışmalar

Davey (1982), Cochran ve Wood (1984), Cowen ve diğerleri (1987), McGuire ve diğerleri (1988), Pava ve Krausz (1996), Adams ve diğerleri (1998), Choi (1999) sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalarda sürdürülebilirlik raporlaması kriterleri ile finansal performans, yaş, ülke menşei ve işletme tipi değişkenleri arasında bir ilişki bulunurken; karlılık ile ilgili bir çalışma ilişki bulamamış, iki çalışma ise bir ilişki bulmuştur.

Stray ve Ballantine (2000), sektör değişkeni ile işletmelerin sosyal ve çevresel bilgi açıklama miktarı arasında, Balal (2000) sahiplik yapısı değişkeni ile işletmelerin sosyal ve çevresel bilgi açıklama miktarı arasında, Adebayo (2000) işletmenin yaşı ve büyüklüğü değişkenleri arasında pozitif bir ilişki bulurken; McWilliams ve Siegel (2000) tarafından yapılan bir diğer araştırmada ise sosyal sorumluluk ve finansal performans arasında bir ilişkiye rastlanamamıştır. Kolk ve diğerleri (2001) yaptıkları çalışmalarında uluslararası işletmelerin, ulusal işletmelere göre, Cormier ve Gordon (2001) ise, devlet işletmelerinin özel sektör işletmelerine göre, faaliyet raporlarında daha fazla sosyal ve çevresel açıklamalara yer verdiklerini belirlemişlerdir. İşseveroğlu (2001) bu yıllarda yaptığı çalışmasında işletmelerin sürdürülebilirliğinin, sosyal kriterlerle yakından ilişki olduğunu savunmuştur. Newson ve Deegan’ın (2002) araştırmasında daha önceki araştırmalara da paralel olarak, yüksek profilli işletmeler düşük profilli işletmelere göre faaliyet raporlarında daha fazla sosyal ve çevresel açıklamalara yer verdiği, yine aynı yılda Raar’ın (2002) araştırmasında ise büyüklüğü daha fazla olan işletmelerin faaliyet raporlarında

daha fazla sosyal ve çevresel açıklamalara yer verdiği görülmüştür. Margolis ve Walsh (2003), Tsoutsoura (2004) yaptıkları araştırmada, birçok kritere göre finansal performans ve kurumsal sosyal sorumluluk arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Connelly ve Limpaphayon (2004) yaptıkları araştırmada pazar değeri ve sürdürülebilirlik arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Secci'nin (2005) yaptığı araştırma Balal (2000)'e paralellik göstermiştir. Bu araştırmaya göre devlet işletmeleri özel sektör işletmelerine göre faaliyet raporlarında daha az sosyal ve çevresel açıklamalara yer vermektedir. Atakan ve İşçioglu'nun (2006) yaptıkları araştırmaya göre işletmenin paydaşlarının, işletmeden sosyal sorumluluk alanında faaliyette bulunmalarını istedikleri belirtilmiştir. Ho ve Taylor'ın (2007) yaptıkları araştırma sonuçlarına göre, piyasa değeri yüksek, karlılığı ve likiditesi az ve yüksek profilli işletmeler, diğer işletmelere göre faaliyet raporlarında daha fazla sosyal ve çevresel bilgiye yer vermektedir. Tagesson ve diğerleri (2009) yaptıkları araştırmada, Balal (2000) ve Secci'nin (2005) tersine devlet işletmelerinin, özel sektör işletmelerine göre faaliyet raporlarında daha fazla sosyal ve çevresel açıklamalara yer verdiklerini bulmuşlardır. Joshi ve Gao (2009), değişkenlerden bir olan denetçi tipi ile sürdürülebilirlik arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Nelling ve Webb (2009) yaptıkları araştırmalarında, işletmelerin finansal performansı ve sosyal performansı arasında pozitif, anlamlı ama düşük bir ilişki bulmuşlardır.

Rahman ve diğerleri (2010) çevresel açıklamalar ve işletmelerin finansal performansı arasında bir araştırma yapmıştır ve bir ilişki bulamamıştır. Chen ve Wang'ın (2011) Çin'de yaptıkları, kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal performans arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarında, iki değişken arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Nadeem'in (2012) yaptığı araştırmada herhangi anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Suttipun'un (2012) yaptığı araştırma, bu çalışmanın yararlandığı ana çalışmadır. Suttipun sürdürülebilirlik ve bu çalışmada tasarım kısmında açıklanacak 7 değişken arasında anlamlı bir ilişki bulamamasına rağmen, sürdürülebilirlik raporlamasını sosyal ve çevresel kriterlere böldüğü zaman bazı anlamlı ilişkiler ortaya çıkarmıştır. Araştırmada, sürdürülebilirlik ile yaş, işletme tipi, likidite ve büyüklük, kaldıraç oranı, karlılık arasında bir korelasyon olduğunu ortaya koymuştur. Fettahoğlu ile Alparşlan ve Aygün'ün (2013) yaptıkları çalışmalarında, işletme finansal performansı ve sosyal sorumluluk performansı arasında bazı değişkenler için anlamlı sonuçlar elde edilmiş ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Çelik ve diğerlerinin (2014) yaptığı kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal performans arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında ise iki değişken arasında

anlamli bir ilişkiye rastlanamamıştır. şendurur ve Karacaer’in (2017) yaptığı çalışmasında ise büyüklük, yaş, likidite, ülke menşei, denetçi tipi ve karlılık değişkenleri ile sürdürülebilirlik arasında anlamli bir ilişki bulunurken; sektör, sahiplik yapısı ve işletme tipi değişkenleri ile sürdürülebilirlik arasında anlamli bir ilişkiye rastlanamamıştır.

2.2. Katılım ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırıldığı alışmalar

Samad ve Hassan (1999) yaptıkları çalışmada katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasında karlılık bakımından bir fark bulmazken, katılım bankalarının likiditesi yüksek ve riski düşük bankalar olduklarını bulmuşlardır. Alpay ve Hassan’ın (2007) yaptıkları çalışmalarında ise katılım bankalarının geleneksel bankalara göre daha iyi bir performans sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bader ve diğerlerinin (2008) yaptıkları çalışmalarında her iki banka türünde de kaynak kullanımının yetersiz olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ariss (2010) yaptığı çalışmasında geleneksel ve katılım bankalarının farklı varlık kombinasyonlarının olduğunu ortaya koymuştur. Er ve Uysal (2012) gerçekleştirdikleri veri zarflama analizi ile etkinlik ölümü yaptıkları çalışmalarında katılım bankalarının daha etkin olduklarını bulmuşlardır. Doğan’ın (2013) yaptığı çalışmada ise diğer çalışmaların aksi yönünde geleneksel bankaların likidite ve sermaye yeterliliği konularında katılım bankalarına göre daha iyi durumda oldukları sonucu çıkmıştır. Ramlan ve Adnan’ın (2016) yaptıkları çalışmalarında katılım bankalarının karlılıklarının daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkarken, şendurur ve Temelli’nin (2017) yaptığı çalışmasında ise katılım bankalarının varlık yapılarının geleneksel bankalara göre daha iyi düzeyde olmasına rağmen, sermaye yeterliliği, karlılık ve likidite bakımından geleneksel bankaların daha iyi bir düzeyde olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

3. ÇALIşMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Çalışmada 2016 yılında Türkiye’deki katılım ve geleneksel bankaların faaliyet raporları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışmanın amacı, bu bankaların faaliyet ve sürdürülebilirlik raporlarında değindikleri sürdürülebilirlik raporlaması içeriğinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yapılan daha önceki çalışmalarda kullanılan çeşitli değişkenlerle ilişkisi olup olmadığını bulmak, bulguları katılım ve geleneksel bankalar açısından karşılaştırmaktır. Çalışmada üç tane araştırma konusu vardır (Suttipun 2012):

1. Türkiye’deki bankaların faaliyet raporlarına bakıldığında, sürdürülebilirlik raporlaması yapan banka var mıdır?

2. Sürdürülebilirlik raporlamasını etkileyen değişkenler nelerdir?
3. Türkiye’de faaliyet gösteren geleneksel ve katılım bankalarının sürdürülebilirlik açısından arasındaki farklar nelerdir?

Literatüre bakıldığında geleneksel ve katılım bankalarının karşılaştırılmasının yapıldığı birçok çalışma olmasında rağmen, sürdürülebilirlik açısından karşılaştıran bir çalışmaya rastlanamamıştır. Çalışma literatürdeki bu boşluğu doldurması açısından da önemli sayılabilir. Ayrıca çalışmanın, Türk bankaları içerisinde sürdürülebilirlik raporlaması uygulayan banka olup olmadığı, sürdürülebilirlik raporlamasını etkileyen değişkenlerin neler olduğu ve geleneksel ve katılım bankalarının sürdürülebilirlik açısından karşılaştırmasının yapılarak Türkiye’deki durumun nasıl olduğu sorularını cevaplayarak da literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4. METODOLOJİ

Çalışmada, daha önce literatürde yapılmış çalışmalara bakılarak üzerinde en çok durulan 7 bağımsız değişken kullanılacaktır (Suttipun 2012). Bunlar “büyüklük, ülke menşei, denetçi tipi, kaldıraç oranı, likidite, karlılık ve yaş”tır. Tablo 1’de değişkenlere ait açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 1. Bağımsız Değişkenler

Büyüklük	Aktif büyüklüğü (milyon TL)
Ülke Menşei	Ülke menşeiine bakılırken bankalar ulusal ve uluslararası kökenli bankalar olarak ikiye ayrılmıştır (Suttipun, 2012). Uluslararası bankalar yurtdışında ve daha çok gelişmiş ülkelerde kurulup Türkiye’de de bir yerleşkesi olan bankalar olurken, ulusal bankalar hem Türkiye’de kurulmuştur, hem de yerleşkesi Türkiye’dedir.
Sahiplik Yapısı	Sahiplik yapısına bakılırken bankalar özel ve devlet bankaları olarak ikiye ayrılmıştır.
Kaldıraç oranı	Borç/özsermaye
Likidite	Likidite karşılama oranı (%)
Karlılık	Dönem net karıdır (Milyon TL)
Yaş	Bankanın kuruluş tarihinden bu zamana kadar geçen yıldır.

Çalışmada kullanılan bağımlı değişken ise sürdürülebilirlik puanlarıdır. Sürdürülebilirlik puanları sosyal ve çevresel puanlar olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Her kategorinin puanları

hesaplanırken 5 kritere bağlı olarak faaliyet raporlarına bakılmış ve ona göre puanlama yapılmıştır.

Bankaların yıllık faaliyet raporlarındaki sürdürülebilirlik puanlarını hesaplamak için kullanılacak olan kriterler, GRI 4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzları ve daha önce literatürde yapılmış olan çalışmalar (Suttipun 2012; Ho ve Taylor 2007; Slaper ve Hall 2011), incelenerek belirlenmiştir. Sosyal ve çevresel puanları hesaplamak için her bir kategoriden 5’er kriter olmak üzere toplam 10 kriter bulunmaktadır. Bu 10 kriterden elde edilecek toplam puan ise bize toplam sürdürülebilirlik puanını vermektedir. Sürdürülebilirlik puanlarını hesaplamak için kullanılan bu 10 kriter literatürde daha önce yapılan çalışmalarla da uyumludur (Ho ve Taylor 2007; Suttipun 2012).

Sürdürülebilirlik puanlaması yapılırken, Jones ve Alabaster (1999)’ın da sürdürülebilirlik puanlama sistemini araştıran çalışmalarında en güvenilir puanlama sistemi olarak belirttikleri, “Birleşmiş Milletler Çevre Programı Sürdürülebilirlik Kriterleri” (UNEP/SustainAbility, 1996) raporunda yer alan puanlama sistemi esas alınacaktır. Bu puanlama sisteminde bankaların yıllık faaliyet raporlarına bakılarak 0 ile 4 arasında bir puan verilmektedir. 0 puan, bankanın o kriter hakkında hiç açıklama yapmaması, 4 puan ise, bankanın o kriter hakkında sürdürülebilirliğe de atıf veren ayrıntılı ve detaylı bir açıklama yapması durumunda verilir. Fakat çalışmada kullanılan bazı kriterler bu beşli puanlama sistemine cevap verecek nitelikte değildir. Örneğin, sosyal faaliyetler ve çevrecilik alanında alınan ödüller gibi kriterlerde ikili puanlama kullanılacaktır. Banka bu alanlarda ödül almışsa 1, almamışsa 0 puan verilecektir.

Çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren katılım ve geleneksel bankaların, sürdürülebilirlik puanları hesaplanarak, çoklu regresyon analizi yardımıyla sürdürülebilirlik raporlaması puanları ile belirlenen değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Ayrıca t-testi ile de, belirlenen değişkenlerin grupları ve daha sonra da geleneksel ve katılım bankaları grupları arası anlamlı bir fark olup olmadığına da bakılmıştır.

5. BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmada incelenen geleneksel ve katılım bankalarının 2016 yılı faaliyet raporlarında açıkladıkları sosyal ve çevresel bilgilerin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 2’de verilmiştir. Bankaların yaptığı sosyal açıklamalara bakıldığında, bankaların tamamının hayırseverlik, çalışan eğitimi ve çalışan sosyal hakları hakkında açıklama yaptıkları görülmektedir. Bankalardan 4 tanesi gösterdiği sosyal performans sayesinde çeşitli kurumlar tarafından ödüle

layık görülmüştür. Bunların ikisi katılım, ikisi geleneksel bankalardır. Yolsuzluk ve rüşvetle mücadele konusunda faaliyet raporlarında açıklama yapan geleneksel bankaların oranı %71 olurken, bu oran katılım bankalarında %20 olmuştur.

Tablo 2. Puanlama Kriterleri

	FREKANSLAR			YÜZDELER		
	<i>GB</i>	<i>KB</i>	<i>Toplam</i>	<i>GB</i>	<i>KB</i>	<i>Toplam</i>
SOSYAL AÇIKLAMALAR						
Hayırseverlik faaliyetlerine kurumsal katılım	7	5	12	100	100	100
Çalışan eğitimi	7	5	12	100	100	100
Rüşvetle mücadele politikaları	5	1	6	71	20	50
Sosyal performans ile ilgili ödüller	2	2	4	28	40	33
Çalışan sosyal hakları	7	5	12	100	100	100
ÇEVRESEL AÇIKLAMALAR						
Çevresel kaygıları iş kararlarına dahil etme	7	4	11	100	80	92
Yenilenebilir enerji tüketimini destekleme	5	4	9	71	80	75
Çevresel ödüller	4	0	4	57	0	33
Çevre denetimi	7	4	11	100	80	92
Baş ürün ve hizmetin çevresel etkisi	7	4	11	100	80	92

Kaynak: Suttipun (2012).

Bankaların yaptığı çevresel açıklamalara bakıldığında ise, çevresel kaygıları iş kararlarına dahil etme, çevre denetimi ve baş ürün ve hizmetin çevresel etkisi konularında geleneksel bankaların tümü açıklama yaparken, katılım bankalarında bu oran %80 olmuştur. 4 geleneksel banka çevre faaliyetlerinden dolayı ödül alırken, hiçbir katılım bankası çevre faaliyetlerinden dolayı ödül almamıştır. Yenilenebilir enerji tüketimini destekleme konusunda ise katılım bankaları oran olarak geleneksel bankaların üzerine çıkmıştır.

Tablo 2.'de yer alan bilgiler bankaların faaliyet raporlarında açıklama yaptıkları konuları gösterirken bu konuların niteliği hakkında bilgi vermemektedir. Bu bilgilerin niteliği çalışmanın sonraki kısımlarında açıklanacaktır. Tablo 3'de bankaların sosyal, çevresel ve toplam puanları yer almaktadır.

Tablo 3. Bankaların Ortalama Puanları

BANKA TÜRÜ	Geleneksel Bankalar (GB)	Katılım Bankaları (KB)
<i>Sosyal puanlar</i>	9,14	6,6
<i>Çevresel puanlar</i>	10,71	4,8
<i>Toplam puanlar</i>	19,85	11,4

Görüldüğü üzere, sosyal faaliyetler açısından katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasında çok önemli bir fark bulunmazken; çevresel faaliyetler açısından geleneksel bankalar katılım bankalarının çok üzerinde bir puan almıştır.

Çalışmada sürdürülebilirlik puanları ile bağımsız kukla değişkenler (sahiplik yapısı ve ülke menşei) arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için, bağımsız t-testi uygulanmıştır. Fakat gerek örneklem sayısının kısıtlı olması, gerek geleneksel bankaların tamamının ulusal statüde bankalar olması, gerekse katılım bankalarının hem devlet ve ulusal, hem de özel ve uluslararası statüdeki bankalarının aynı olması nedeniyle, hiçbir değişken arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Tablo 4’te kukla değişkenlerin ortalama puan tablosunda bu durum daha rahat görülebilir.

Tablo 4. Kukla Değişkenler Ortalama Puan Tablosu

		Sosyal puan		Çevresel puan		Sürdürülebilirlik puanı	
		GB	KB	GB	KB	GB	KB
Sahiplik yapısı	<i>Devlet bankaları</i>	8	5,5	8	1,5	16	7
	<i>Özel bankalar</i>	10	7,3	12,75	7	22,75	14,3
Ülke menşei	<i>Ulusal</i>	9,14	5,5	10,71	1,5	19,84	7
	<i>Uluslararası</i>	-	7,3	-	7	-	14,3

Tablo 5’te geleneksel bankalara ait tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 5. Geleneksel Bankalara Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. sapma
Büyüklik	7	212,50	357,70	284,4143	50,22869
Ülke menşei	7	1,00	1,00	1,0000	,00000
Sahiplik yapısı	7	1,00	2,00	1,5714	,53452
Kaldıraç oranı	7	6,21	8,83	7,6400	,96738
Likidite	7	78,57	129,12	102,8714	17,40439
Karlılık	7	2,60	6,58	4,2214	1,48911
Yaş	7	62,00	153,00	85,0000	31,44837
Sosyal puan	7	5,00	12,00	9,1429	2,67261
Çevre puanı	7	3,00	14,00	10,7143	4,30946
Sürdürülebilirlik puanı	7	8,00	25,00	19,8571	6,14894

Tablo 6’da katılım bankalarına ait tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 6. Katılım Bankalarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	Sayı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Büyüklik	5	4,70	48,50	26,4000	19,25474
Ülke menşei	5	1,00	2,00	1,6000	,54772
Sahiplik yapısı	5	1,00	2,00	1,6000	,54772
Kaldıraç oranı	5	5,27	19,04	8,7400	5,79360
Likidite	5	119,02	158,00	137,4560	17,86765
Karlılık	5	,19	,54	,3280	,12834
Yaş	5	,00	31,00	14,0000	14,42221
Sosyal puan	5	5,00	8,00	6,6000	1,34164
Çevre puanı	5	,00	12,00	4,8000	4,43847
Sürdürülebilirlik puanı	5	5,00	20,00	11,4000	5,50454

Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için çoklu regresyon modeli kullanılmıştır. Denklemden, kriterlere göre hesaplanan toplam sürdürülebilirlik puanına (SP) denilecektir. Buna göre model aşağıdaki gibidir:

$$SP= a + b_1\text{Büyükük} + b_2\text{Ülke menşei} + b_3\text{Sahiplik yapısı} + b_4\text{Kaldıraç oranı} + b_5\text{Likidite} + b_6\text{Karlılık} + b_7\text{Yaş}$$

Çalışmada otokorelasyona sebep olan ve VIF değerleri 10’dan büyük olan büyükük ve yaş değişkenleri ile modelin anlamsız çıkmasını sağlayan ülke menşei değişkenleri çıkarıldıktan sonra model şu şekilde olmuştur:

$$SP= 12.73 + 7.26\text{Sahiplik yapısı} - 0.19\text{Kaldıraç oranı} - 0.07\text{Likidite} + 0.6\text{Karlılık}$$

Tablo 7. Çoklu Regresyon Sonuçları

Durbin Watson	1.811
Tolerance	T>0,2
VIF	VIF<10
Anova (sig)	0.04
Düzeltilmiş R ²	0.55

Tablo 8. Banka Türleri ile Değişkenler Arasındaki T-Testi

Değişkenler	Varyansların homojenliği anlamlılık düzeyleri	T-testi anlamlılık düzeyleri
<i>Büyükük</i>	0,086	0,000*
<i>Ülke menşei</i>	0,000	0,070**
<i>Sahiplik yapısı</i>	0,858	0,93**
<i>Kaldıraç oranı</i>	0,030	0,626**
<i>Likidite</i>	0,825	0,007*
<i>Karlılık</i>	0,003	0,000*
<i>Yaş</i>	0,361	0,001*
<i>Sosyal puan</i>	0,153	0,081**
<i>Çevre puanı</i>	0,734	0,043*
<i>Sürdürülebilirlik puanı</i>	0,502	0,034*

Notlar: Test 0,05 anlamlılık düzeyinde yapılmıştır. Tabloda gösterilen değerler anlamlılık düzeyleridir. * ve ** sembolleri sırasıyla gruplar arası istatistiki bir anlamlılık vardır ve gruplar arası istatistiki bir anlamlılık bulunamamıştır demektir.

Tablo 8’de banka türleri (geleneksel ve katılım bankaları) ile çalışmada kullanılan değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını bulmak için yapılan t-testi sonuçları yer

almaktadır. Buna göre banka türleri ile ülke menşei, sahiplik yapısı, kaldıraç oranı ve sosyal puan değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanamamıştır. Fakat büyüklük, likidite, karlılık, yaş, çevre puanı ve sürdürülebilirlik puanları ile banka türleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu da demektir ki, bankalar büyüklük, likidite, karlılık, yaş, çevre puanı ve sürdürülebilirlik puanları bakımından birbirinden ayırt edilebilir durumdadır. Bulunan sonuçlara göre daha büyük, karlılığı yüksek, likiditesi az ve daha yaşlı işletmeler geleneksel bankalar olurken, bu bankaların faaliyet raporlarında, katılım bankalarına göre daha fazla sosyal ve çevresel açıklamaya yer verdiği görülmüştür.

Çalışmada banka türleri ile sosyal puan değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken, çevre ve sürdürülebilirlik puanları arasındaki ilişki, istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır. Bu da geleneksel bankalar ve katılım bankalarının çevresel puanları ve sürdürülebilirlik puanlarına göre birbirinden ayırt edilebildiğinin bir göstergesidir. Tablo 3'teki puanlara bakarsak geleneksel bankaların hem çevresel (10,71), hem de sürdürülebilirlik puanları (19,85) bakımından katılım bankalarına (sırasıyla 4,8-11,4) bir üstünlük sağladığı görülebilir. Çalışma sonuçlarına göre geleneksel bankalar, katılım bankalarına oranla, faaliyet raporlarında daha çok sosyal ve çevresel açıklama yapmakta ve sürdürülebilirliğe daha fazla önem vermektedirler diyebiliriz.

6. ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışmada ilk sınırlılık zaman kısıtıdır. Bu çalışma belirli bir zaman aralığında bitirilmesi gerektiğinden daha ayrıntılı analizler yapılamamıştır. Çalışmanın zaman sınırlaması yüzünden bankaların sadece 1 yıllık (2016) faaliyet raporları incelenmiş ve panel veri yöntemi uygulanamamıştır. Ayrıca Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının sınırlı sayıda olması nedeni ile sadece 5 katılım bankası ve örneklemin tutarlı olması için bunun karşılığında aktif büyüklüğü en fazla olan 7 geleneksel banka ile çalışma tamamlanmıştır. İleriki çalışmalarda Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının sayısının da artması ile birlikte örneklem büyüklüğü daha da arttırılıp, panel veri yöntemi kullanılarak çalışmanın güvenilirliği daha da arttırılabilir.

Çalışmada sosyal ve çevresel puanlama kriterleri toplam 10 tanedir. Fakat bu kriterler GRI raporlama rehberinde açıklanan kriterlere göre daha azdır. Çalışmada faaliyet raporları incelendiğinde karşılığı olmayan kriterler kapsam dışı bırakılmıştır. Fakat gelişmekte olan bir

ülke olan Türkiye’de, ilerleyen zamanlarda ekonomi ve raporlama sistemleri geliştikçe, bankaların faaliyet raporlarında bu kriterlerle alakalı daha ayrıntılı bilgilere yer vereceği düşünülmektedir. İlerleyen zamanlarda buna benzer bir çalışma yapılırken daha fazla kritere göre puanlama yapılmasının çalışmayı geliştirici yönde olacağı düşünülmektedir.

Çalışmada ayrıca literatürde kabul görmüş 7 değişken kullanılmıştır. Her ne kadar bu değişken sayısı literatüre göre yeterli gözüksün de ileriki çalışmalarda gelişen dünya şartlarına göre daha sonra ortaya çıkabilecek değişkenler de eklenip, çalışma daha da zenginleştirilebilir.

Çalışmada, sürdürülebilirlik kavramı irdelenmiş, Türkiye’de faaliyet gösteren geleneksel ve katılım bankalarının faaliyet raporlarına bakılarak, sürdürülebilirlik puanları belirlenmiş, daha sonra çoklu regresyon, bağımsız t-testleri gibi istatistiki yöntemler kullanılarak sürdürülebilirlik puanları birbirleriyle ve daha önceki çalışmalarla karşılaştırılarak, aralarında bir ilişki ve belirlenen gruplar arası anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Daha sonra yapılacak çalışmalarda sürdürülebilirlik raporlamasının finansal performansa veya hisse senedi fiyatına etkisini araştıran çeşitli analizler eklenerek çalışma daha da zenginleştirilebilir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bankaların yaptığı sosyal açıklamalara bakıldığında, hem geleneksel, hem de katılım bankalarının hayırseverlik, çalışan eğitimi ve çalışan sosyal hakları hakkında %100 oranında açıklama yaptıkları görülmektedir. Yolsuzluk ve rüşvetle mücadele konusunda ise katılım bankaların yaptıkları açıklamalar düşük düzeyde (%20) kalırken, geleneksel bankaların açıklamaları tatmin edici bir düzeye (%71) ulaşmıştır. Hem katılım, hem de geleneksel bankaların sosyal alanda aldıkları ödüller ise düşük düzeyde kalmıştır diyebiliriz. Bankaların çevresel puanlama kriterlerine bakıldığında ise, geleneksel bankalar ve katılım bankaları arasında ciddi bir fark olduğu görülmektedir. Geleneksel bankaların tamamı çevresel kaygıları iş kararlarına dahil etme, çevre denetimi ve hizmetlerin çevresel etkisi konularında açıklama yaparken, katılım bankalarında bu oran %80’de kalmıştır. Ayrıca hiçbir katılım bankası çevre faaliyetleri nedeniyle ödül alamazken, geleneksel bankaların %57’si bu ödüle layık görülmüştür Türkiye’de faaliyet gösteren geleneksel ve katılım bankalarının sürdürülebilir olmak için eksik oldukları bu alanlara odaklanmayı ve kendilerini geliştirmeyi düşünmeleri gerekebilir.

Çalışmada sürdürülebilirlik puanları ile bağımsız kukla değişkenler (sahiplik yapısı ve ülke menşei) arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için, bağımsız t-testi

uygulanmıştır. Fakat anlamlı bir fark bulunmamıştır. Regresyon analizi sonuçlarına göre, otokorelasyona neden olan değişkenler çıkarıldıktan sonra modele sadece sahiplik yapısı, kaldıraç oranı, likidite ve karlılık değişkenleri dahil edilebilmiştir. Modelin açıklama gücü ise %55 (Düzeltilmiş $R^2=0,55$) düzeyinde olmuştur.

Çalışmada, banka türleri ile çalışmada kullanılan değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını bulmak için yapılan t-testi sonuçlarına göre ise, büyüklük, likidite, karlılık, yaş, çevre puanı ve sürdürülebilirlik puanları ile banka türleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bulunan sonuçlara göre daha büyük, karlılığı yüksek, likiditesi az ve daha yaşlı işletmeler geleneksel bankalar olurken, bu bankaların faaliyet raporlarında, katılım bankalarına göre daha fazla sosyal ve çevresel açıklamaya yer verdiği görülmüştür. Çalışmada, banka türleri ile arasında anlamlı bir fark çıkan çevresel puanlama ve sürdürülebilirlik puanlaması kriterlerine bakarsak geleneksel bankaların hem çevresel, hem de sürdürülebilirlik puanları bakımından katılım bankalarına bir üstünlük sağladığı görülebilir. Çalışma sonuçlarına göre geleneksel bankalar, katılım bankalarına oranla, faaliyet raporlarında daha çok sosyal ve çevresel açıklama yapmakta ve sürdürülebilirliğe daha fazla önem vermektedirler diyebiliriz. Katılım bankaları daha sürdürülebilir olmak istiyor ise, özellikle çevre konusuna daha duyarlı olmalı, çevresel faaliyette bulunmalı ve bunları bilgi olarak faaliyet raporlarına yansıtmalıdırlar.

Hızla değişen dünya ekonomisinde, raporlama anlayışının da aynı hızla değiştiği düşünülmektedir. Sürdürülebilirliğin bankalar açısından önemi ile birlikte, toplumun ve paydaşların çevre ve sosyal faaliyetlere karşı duyarlılığının artması, sürdürülebilirlik raporlamasının önemini daha da arttırmıştır diyebiliriz. Bu çalışmada, sürdürülebilirlik raporlamasının önemi ortaya konmaya çalışılmıştır ve sürdürülebilirlik bakımından Türkiye’de faaliyet gösteren geleneksel ve katılım bankaları karşılaştırılmıştır. Artık raporlama sistemi, sadece kara odaklanan geleneksel raporlama sisteminden, sosyal ve çevresel bilgiler veren sürdürülebilir raporlama sistemine doğru geçiş döneminde. Az sayıda ülke hariç sürdürülebilirlik raporlaması gönüllülük esasına göre yapılmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması öneminin bu derece artması sonucu ileride, bu raporlama sistemi ile ilgili belirli standartlar çıkarılması, ilgili kişilere eğitim verilmesi ve bankaları sürdürülebilirlik raporlaması yapmaya teşvik edici düzenlemeler yapılması düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Adams, C., W. Hill ve C. Roberts. 1998. "Corporate Social Reporting Practices in Western Europe: Legitimizing Corporate Behaviour?", *British Accounting Review* , 30(1).
- Adebayo, E. 2000. "Corporate Social Responsibility Disclosure, Corporate Financial and Social Performance: An Empirical Analysis", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Nova Southeastern University.
- Alparslan, A. ve M. Aygün. 2013. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ve Firma Performansı", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1).
- Alpay, S. ve M.K. Hassan. 2007. "A Comparative Efficiency Analysis of Interest Free Financial Institutions and Conventional Banks: A Case Study on Turkey", *Economic Research Forum Working Paper Series*, November.
- Ariss R.T. 2010. "Competitive Conditions in Islamic and Conventional Banking: A Global Perspective", *Review of Financial Economics*, 19(3).
- Atakan, M. ve G. İŖçiođlu. 2006. "Türk Tüketicilerinin Bakış Açısıyla İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(32).
- Bader, M.K., S. Mohamad, M. Ariff ve T.H. Shah. 2008. "Cost, Revenue, and Profit Efficiency of Islamic Versus Conventional Banks: International Evidence Using Data Envelopment Analysis", *Islamic Economic Studies*, 15(2).
- Balal, A. 2000. "Environmental Reporting in Developing Countries: Empirical Evidence from Bangladesh", *Eco Management and Auditing*, 7(3).
- Chen, H., ve X. Wang. 2011. "Corporate Social Responsibility And Corporate Financial Performance in China: An Empirical Research From Chinese Firms", *Corporate Governance*, 11(4).
- Choi, J. 1999. " An Investigation of the Initial Voluntary Environmental Disclosures Made in Korean Semi-Annual Financial Reports", *Pacific Accounting Review*, 11(1).
- Cochran, P., ve R. Wood. 1984. "Corporate Social Responsibility and Financial Corporate Social Responsibility and Financial Performance", *Akademy of Management Journal*, 27(1).
- Connelly, J., ve P. Limpaphayom. 2004. "Environmental Reporting and Firm Performance: Evidence from Thailand", *The Journal of Corporate Citizenship*, 13.
- Cormier, D., ve I. Gordon. 2001. "An Examination of Social and Environmental Reporting Strategies", *Accounting Auditing ve Accountability Journal*, 14(5).
- Cowen, S., L. Ferreri ve L. Parker. 1987. "The Impact of Corporate Characteristics on Social Responsibility Disclosure: A Typology and Frequency Based Anaysis", *Accounting Organizations and Society*, 12(2).
- Çalışkan, A. 2012. "Sürdürülebilirlik Raporlaması", *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*.
- Çelik, S., E. Zeytinoğlu ve Y. Akarım. 2014. " Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Finansal Performans Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(1).

- Davey, H. 1982. "Corporate Social Responsibility Disclosure in New Zealand: An Empirical Investigation", Working Paper, Massey University.
- Doğan, M. 2013. "Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği", Muhasebe ve Finansman Dergisi.
- Er, B. ve M. Uysal. 2012. "Türkiye'deki Ticari Bankalar ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Etkinlik Analizi: 2005-2010 Dönemi Değerlendirmesi, 26 (3).
- Fettahoğlu, S. 2013. "İşletmelerde Sosyal Sorumluluk İle Finansal Performans Arasındaki İlişki: İmkb'ye Yönelik Bir Uygulama", Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 5(2).
- Ho, L., ve M. Taylor. 2007. "An Empirical Analysis of Triple Bottom Line Reporting and Its Determinates: Evidence from United States and Japan", Journal of International Financial Management and Accounting, 18(2).
- İşseveroğlu, G. 2001. "İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Ve Etik", Celal Bayar Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 8(2).
- Jones, K. ve T. Albaster. 1999. "Critical analysis of Corporate Environmental Reporting Scoring Systems". Journal of Environmental Assessment Policy and Management.
- Joshi, P., ve S. Gao. 2009. "Multinational Corporate Social and Environmental Disclosures on Web Sites", International Journal of Commerce ve Management, 19(1).
- Kolk, A., S. Walhain ve S. Wateringen. 2001. "Environmental Reporting by the Fortune Global 250: Exploring the Influence of Nationalty and Sector", Business Strategy and the Environment, 10(1).
- Margolis, J. ve J. Walsh. 2003. "Misery Loves Companies: Rethinking Social Initiatives by Business", Administrative Science Quarterly, 48.
- McGuire, J., A. Sundgreen ve T. Schneeweis. 1998. "Corporate Social Responsibility and Firm Financial Performance", Academy of Management Journal, 31(4).
- McWilliams, A., ve D. Siegel. 2000. "Corporate Social Responsibility And Financial Performance: Correlation or Misspecification?", Strategic Management Journal, 21(5).
- Nadem, I. 2012. "Impact of Corporate Social Responsibility on Financial Performance of Corporations: Evidence From Pakistan". International Journal of Learning ve Development, 2(6).
- Nelling, E. ve E. Webb. 2009. "Corporate Social Responsibility and Financial Performance: The Virtuous Circle Revisited", Review of Quantitative Finance and Accounting, 32(2).
- Newson, M. ve C. Deegan. 2002. "Global Expectations and Their Association with Corporate Social Disclosure Practices in Australia, Singapore and South Korea", The International Journal of Accounting, 37.
- Pava, M., ve J. Krausz. 1996. "The Association Between Corporate Social Responsibility and Financial Performance: The paradox of Social Cost", Journal of Business Ethics, 15(3).
- Raar, J. 2002. "Environmental Initiatives: Towards Triple Bottom Line Reporting", Corporate Communications, 7(3).

- Rahman, S., R. Yusoff ve W. Mohamed. 2010. "Environmental Disclosures and Financial Performance: An Empirical Study of Malaysia, Thailand and Singapore", 29(2).
- Samad, A. ve M.K. Hassan. 1999. "The Performance of Malaysian Islamic Bank During 1984-1997: An Exploratory Study", International Journal of Islamic Financial Services, 1(3).
- Secci, D. 2005. "The Italian Experience in Social Reporting: An Empirical Analysis", Corporate Social and Environmental Management, 13.
- Senal, S. ve B. Ateş. 2012. "Kurumsal Sürdürülebilirlik İçin Muhasebe ve Raporlama", Muhasebe ve Denetime Bakış, 84.
- Slaper, T. ve T. Hall. 2011. "The Triple Bottom Line: What is it and How Does it Work?", Indiana Business Review.
- Stray, S., ve J. Ballantine. 2000. "A Sectoral Comparison of Corporate Environmental Reporting and Disclosure", Eco- Management and Auditing, 7(4).
- Suttipun, M. 2012. "Triple Bottom Line Reporting in Annual Reports: A Case Study of Companies Listed on the Stock Exchange of Thailand(SET)", Asian Journal of Financeve Accounting, 4(1).
- Şendurur, U. ve S. Karacaer. 2017. "Üçlü Sorumluluk Raporlaması: BIST 100 Endeksi Üzerinde Bir Araştırma", Ulakbilge, 5(12).
- Şendurur, U. ve F. Temelli. 2017. "Camel Derecelendirme Modeli Yardımı ile Türkiye’de Faaliyet Gösteren Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Analizi", ICMEB, BÜ.
- Tagesson, T., V. Blank, P. Broberg ve S. Collin. 2009. "What Explains the Extent and Content of Social and Environmental Reporting in Swedish Listed Corporations", Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 16.
- Tsoutsoura, M. 2004. "Corporate Social Responsibility And Financial Performance", <http://escholarship.org/uc/item/111799p2#page-1>(Erişim Tarihi: 04.04.2016)
- UNEP/SustainAbility. 1996. "Engaging Stakeholders. The Benchmark Survey", The Second International Progress Report in Company Environmental Reporting, Londra.